

Projekt finansowany ze środków Unii Europejskiej Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej – Sekcja Orientacji w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2004-2006”, Działanie 2.7. „Pilotażowy Program LEADER +”

SEKTOROWY PROGRAM OPERACYJNY
Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich, 2004 - 2006

Raport z debaty strategicznej

w projekcie

**Związku Gmin Kanalu Ostródzko - Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego w Ostródzie
„Łączy nas Canal Elbląski – partnerstwo sposobem aktywizowania mieszkańców”**

Termin spotkania: 8 – 9 grudnia 2005 roku, godz. 10:00 - 19:00 i 9:00 – 16:00

Miejsce spotkania: Ostróda, Hotel Park w Ostródzie, ul. 3-go Maja 21

Prowadzący: **Jan Nosewicz** – Przewodniczący Zarządu Związku Gmina Kanalu Ostródzko – Elbląskiego i Pojezierza Iławskiego, Burmistrz Ostródy – otwarcie spotkania

Marek Siudak – Naczelnik Wydziału Rozwoju Lokalnego Starostwa Powiatowego w Ostródzie – otwarcie spotkania

mgr Andrzej Kotliński – wykładowca 1

dr inż. Zbigniew Karaczun – wykładowca 2

Maria Gawryluk – wykładowca 3

dr inż. arch. Bogna Lipińska – wykładowca 4

dr Janusz Majewski – wykładowca 5

mgr inż. Gabriela Effenberg – wykładowca 6

mgr inż. Stanisława Pańczuk – koordynator projektu

Uczestnicy: 1 dzień – **61 osób**; 2 dzień – **53 osoby** wg listy obecności – zespoły robocze projektu, przedstawiciele **10 gmin z 3 powiatów**

Przedmiot debaty strategicznej:

- Dziedzictwo przyrodnicze obszaru planowania
- Dziedzictwo przyrodnicze w rozwoju lokalnym
- Dziedzictwo kulturowe obszaru planowania
- Dziedzictwo kulturowe w rozwoju lokalnym
- Turystyka na obszarach wiejskich i kształtowanie produktu turystycznego
- Przedsiębiorczość na obszarze planowania
- Kapitał społeczny obszaru planowania

Przebieg spotkania:

Debata przebiegała zgodnie z wcześniej przedstawionym programem spotkania. Zrealizowane zostały wszystkie bloki tematyczne:

Mgr Andrzej Kotliński – wykładowca 1 przedstawił „**Dziedzictwo przyrodnicze obszaru planowania**” na podstawie własnego raportu, a w tym:

- Obszar opracowania na tle województwa warmińsko-mazurskiego;
- Podział obszaru planowania na mezoregiony i subregiony fizjograficzne;
- Zasięg zlodowaceń, zastoisko warmińskie, fazy recesywne lodowca i rozmieszczenie form lodowcowych;
- Mapa rzeźby obszaru, Żuław Wiślanych, Jeziora Drużno, Delty Wisły;
- Schemat rozmieszczenia terpów i domu na terpach na Żuławach;
- Ekotop i basen jeziora Drużno;
- System połączeń wodnych, komunikacyjnych i profil podłużny Kanału Elbląskiego z pochylkami oraz widoki krajobrazu i przyrody;
- Plan Jezioraka i kompleks lasów iławskich oraz krajobrazy Drwęcy z lotu ptaka.

dr inż. Zbigniew Karaczun – wykładowca 2: „**Dziedzictwo przyrodnicze w rozwoju lokalnym**” przedstawił w trzech blokach tematycznych oraz warsztatach nt. zasobów i barier rozwoju, tj.:

1. Rozwój zrównoważony – podstawa rozwoju regionalnego;
2. Zasoby i bariery oraz środowisko w rozwoju lokalnym;
3. Strategie rozwoju;
4. Warsztaty: „Zasoby i bariery rozwoju”.

ad. 1. Rozwój zrównoważony nie umie ograniczać przyszłego rozwoju.

Motto przewodnie: „Ziemi nie odziedziczyliśmy po naszych przodkach. My ją wypożyczyliśmy od naszych dzieci”;

Zasady zrównoważonego rozwoju:

1. Integrowanie ochrony środowiska z czynnikami dziedzicznymi;
2. Możliwości korzystania z zasobów przyrody;
3. Uwzględnianie długiego horyzontu czasowego (przyszłe pokolenie).
4. Wykorzystanie dziedzictwa przyrodniczego, a nie jego niszczenie!

Zintegrowanie celów to rozwój zrównoważony. Środowisko ma globalny charakter i skończoną pojemność. Gospodarowanie zasobnością ziemi wymaga uwzględnienia motywów etycznych i moralnych. Wobec środowiska przyrodniczego powinniśmy przyjąć zdecydowanie moralną postawę.

Wymagania krajowe dotyczące zrównoważonego rozwoju:

- Prawo Ochrony Środowiska (od lat 70-tych),
- Artykuł 5 Konstytucji RP,
- Polityka Ekologiczna Państwa,
- Integracja z UE.

Wymagania UE w zakresie zrównoważonego rozwoju:

- nacisk opinii publicznej (ok. 55% społeczeństwa),
- V i VI Program Odnowy Środowiska,
- Traktat Akcesyjny Polski z UE.

Polska ma wielkie bogactwo przyrodnicze i moralny obowiązek ochrony dóbr wspólnych (przed zawłaszczeniem) w długookresowym horyzoncie. Powodem jest opłacalność, gdyż zrównoważona ochrona środowiska, opłaca się. Jednak ochrona środowiska rozpatrywana jest w różnym horyzoncie myślenia. Polityczny, uwzględnia krótki horyzont wymogów ochrony środowiska, najczęściej jednej kadencji. Myślenie strategiczne dotyczy dłuższego horyzontu kilku kadencji (i to jest dyplomacja). **Jakość środowiska decyduje o jakości życia** we wszystkich wymiarach – musimy o tę jakość dbać!

Ad 2. Zasoby i bariery oraz środowisko w rozwoju lokalnym.

Motto: „„Czyńcie sobie ziemię poddaną” - wcale nie oznacza zgody na jej dobrowolne eksploatowanie i niszczenie”.

Jan Paweł II KUL 1990 rok.

Zasoby:

Największą wartością Polski jest bogata przyroda, bioróżnorodność i w miarę czyste środowisko naturalne.

Bariery:

Przyzwyczajenie, brak wiedzy, niechęć do przełamania stereotypów, sztywne regulacje prawne (rezerwy przyrody, zasoby). Regulacje prawne uniemożliwiają często rozwój lokalny.

Samorzady powinny zajmować się problemem ochrony środowiska i przyrody, bo takie jest oczekiwanie społeczności lokalnej, ale za przekazaniem zadań samorządom powinny iść środki finansowe. Wynika to z zasady subsydiarności (od początku lat 90-tych) i procesu integracji z UE oraz nacisku społeczności lokalnej, ale oznacza jednocześnie więcej obowiązków i ograniczone środki.

Ad 3. Strategie rozwoju.

Często zdarza się tak, że samorządy **pomijają w strategiach temat ochrony środowiska!**

Zalety:

- koncentrujemy się na rozwoju społeczno-gospodarczym,
- wyższa konkurencyjność gospodarki,
- nie ponosimy kosztów.

Wady:

- niższa jakość życia,
- zanieczyszczenie zasobów – barierą rozwoju,
- działamy poza prawem,
- ograniczony dostęp do funduszy UE.

Strategia - tyle ile nakazuje prawo

Zalety

- * ograniczamy dostęp- koszty do minimum,
- * sposób działania zgodny z prawem,
- * możemy koncentrować się na innych zagadnieniach.

Wady

- * nie mamy pełnych korzyści,
- * mogą nas zaskoczyć wysokie koszty nowych działań,
- * ograniczenia dla niektórych kierunków rozwoju.

Strategia - ekorozwojowa

Zalety

- * pełne korzyści,
- * umiemy wykorzystać w promocji,
- * dostęp do środków do UE,
- * wysoka jakość życia w dalszej perspektywie.

Wady

- * możemy uwzględnić ochronę środowiska na końcowym etapie,
- * przeznaczamy część zasobów na ochronę środowiska (ludzie, środki finansowe),
- * ograniczenia dla niektórych kierunków rozwoju.

Strategia efektywności energetycznej:

- * korzyść dla środowiska – mniej zasobów, mniej energii,
- * korzyść dla mieszkańców – niższe rachunki,
- * korzyść dla władz – mniejsze inwestycje.

Przykłady

- * Odnawialne źródła energii (OZE), zamiast konwencjonalnych źródeł energii,
- * efektywność energetyczna, zamiast budowy mocnego źródła,
- * technologia wodooszczędna, zamiast nowej oczyszczalni ścieków,
- * usługa transportowa, w miejsce budowy nowej drogi.

W rozwoju lokalnym z zakresu ochrony środowiska powinno się brać pod uwagę:

- ochronę wód,
- ochronę powietrza,
- powierzchnię ziemi (odpady),
- hałas,
- zagadnienia globalne,
- ochronę klimatu,
- ochronę różnorodności biologicznej.

Jaki tego powód ?

- * aby wykorzystać zasoby przyrodnicze w rozwoju, muszą być one w dobrym stanie,
- * trzeba objąć wszystkie elementy środowiska, wszystkie są jednakowo ważne,
- * korzystać z nich tak, aby nie zagrozić przyszłym pokoleniom,
- * myśl globalnie, działaj lokalnie.

Woda:

- 80% wód powierzchniowych – poza klasą czystości,
- 42% wód podstawowych i 17% wód głębinowych w II klasie czystości,
- zła jakość wody w studniach,
- 58% powierzchni kraju to obszar stałego deficytu wody,
- 1500 m³ na 1 mieszkańca,
- opady 500-600 mm/rok.

Zagrożenia

- * źródła punktowe,
- * źródła obszarowe,
- * zawłaszczenie przestrzeni publicznej,
- * problem kosztów zewnętrznych – traci inny niż ten kto zanieczyszcza.

Problemy na wsi

- * kanalizacja,
- * wodociągi bez kanalizacji,
- * spływy powierzchniowe,
- * płynne odchody zwierzęce,

Obowiązki dla gmin:

- * ścieki komunalne,
- * zbiorniki na gnojówkę i płyty obornikowe,
- * ograniczenia w rolniczym wykorzystaniu ścieków i osadów ściekowych.

Co robić?

- * proste systemy, np. oczyszczalnie przydomowe,
- * wsparcie dla rolników, np. prace geodezyjne na koszt gminy,
- * kontrola szamb (niezwykle trudna, ale konieczna),
- * budowa wodociągów wraz z kanalizacją.

Ochrona powietrza - *Dlaczego ważne jest powietrze?*

- * wpływ na zdrowie,
- * medium przenoszące zanieczyszczenia.

Problemy – źródła zanieczyszczeń:

- * kotły indywidualne (spalanie w nich odpadów),
- * przemysł i gospodarka komunalna,
- * transport samochodowy.

Odpady *to zadanie własne gmin i jest to podstawowy problem ochrony środowiska, gdyż:*

- * zagrożenie dla zdrowia,
- * wpływ na jakość gleb, wód podziemnych, krajobraz.

Problemy z odpadami z obszarów wiejskich - obowiązek własny samorządów.

- * odpady specyficzne,
- * brak infrastruktury do gospodarowania odpadami w rolnictwie,
- * rozproszona zabudowa,
- * zaszłości ekologiczne.

Odpady – co robić ?

- * segregacja u źródła,
- * kompostowanie we własnym zakresie,
- * kontrola w gospodarstwach domowych,
- * nie wybierać zbyt drogich rozwiązań.

Hałas – narażonych jest około 120 mln w Europie, a w Polsce 12 mln (50-60%) mieszkańców. Co robić? – likwidacja u źródła, rozwiązania organizacyjne.

Dlaczego my? – bo to się opłaca, bo są programy, bo bez działań lokalnych nie rozwiążemy problemu.

Bioróżnorodność

- * różnorodność stabilności systemów.

Rola rolnictwa

- * konflikt rolnictwa z bioróżnorodnością,
- * straty ekotonowe,
- * ekstensywne łąki.

Główne zagrożenia

- * zanieczyszczenia żywności →} negatywny wpływ na zdrowie
- * zanieczyszczone środowisko →} negatywny wpływ na zdrowie.

Rozwiązania

- * kodeks dobrej praktyki,
- * ekstensywna produkcji i produkty,
- * programy rolno-środowiskowe
- * nazwy i standardy środowiskowe,
- * rolnictwo ekologiczne i zrównoważone.

Pytania przy budowie strategii

- * w jaki sposób pogodzić różnorodność biologiczną z możliwościami rozwoju?
- * jakie przyjąć kierunki rozwoju?
- * w jaki sposób w oparciu o tereny przyrodnicze rozwijać turystykę?
- * jaki rodzaj aktywności gospodarczej możemy zaakceptować?

Zmiany w klimacie

- * mniejsza ilość opadów w okresie wegetacyjnym,
- * wzrost temp. o 3,5 do 5°C.

Ad. 4. Warsztaty: „Zasoby i bariery rozwoju”.

Rozwój lokalny – co robić?

Motto: „Piękno tej ziemi skłania mnie do wołania o jej zachowanie dla przyszłych pokoleń”

Jan Paweł II

- rozwój czy wzrost?
- wzrost dochodów czy zaspokojenie potrzeb?
- zmniejszanie różnic?

Czy słabość może stać się naszą siłą? Jak do tego dążyć?

- * działania muszą być skoordynowane,
- * działania muszą być prawne,

- * działania muszą być oparte o jasno określone priorytety,
- * działania muszą być dostosowane do warunków i potrzeb,
- * inwentaryzacja zasobów: społecznych, gospodarczych, przyrodniczych.

Co można wykreować, jako naszą markę? Diagnoza – jak to robić?

- * jakie są problemy?
- * czego nie możemy utracić?
- * sprzymierzeńcy i przeciwnicy?
- * do kogo kierujemy naszą ofertę?
- * jaka jest pojemność środowiska?

Unikalność przyrody, to szansa na rozwój turystyki, ale należy brać pod uwagę pojemność środowiskową (turystyka także zanieczyszcza środowisko, np.: 10 tys. małych emitorków).

- * Tworzyć produkty turystyczne wokół oryginalnych produktów, np.: wyprawa do najgłębszej depresji (Raczki Elbląskie), w pruskim grodzie, warsztaty krzyżackie,
- * Wspierać produkcje lokalne (kuchnia, tradycja i folklor),
- * Łączyć można produkty w pakiety,
- * Słuchać mieszkańców,
- * Współpracować z organizacjami pozarządowymi.

Na przykład: Bieszczadzki Zielony Rower, Zielony Koszyk – Polski Klub Ekologiczny, wydobywanie piasku z równoczesną rekultywacją, rezerwaty ornitologiczne – oglądanie ptaków.

Zasoby przyrodnicze mogą służyć rozwojowi i jakości życia mieszkańców. Duży obszar chroniony wymusza innowacyjność i inne spojrzenie na kierunki rozwoju. Integracja z UE może dać środki na ochronę środowiska. Budowa programów wymusza konsultacje z ludźmi. Współpraca z organizacjami pozarządowymi, to przekazywanie części zadań organizacjom pozarządowym, na to co zrobią lepiej i taniej.

Podsumowanie - jak korzystać z bogatego środowiska? przykłady:

- Produktem – Kanał Elbląski, który jest markowym produktem, np.: **statkiem po trawie**;
- Ogromna ilość zbiorników wodnych (nie dać się wpuścić w „ścieżkę wzrostu gospodarczego”, tylko rozwoju);
- Czyste środowisko;
- Turystyka przyrodnicza – unikalne gatunki ptaków, dwa rezerwaty ornitologiczne;
- Unikalna flora;
- Urozmaicony krajobraz – narciarstwo biegowe (obozy wędrowne na nartach);
- Dobrze rozwinięte rolnictwo (tradycyjne);

➡ Dobre położenie – niezbyt duża odległość od dużych miast i istnienie ośrodków rozwoju).

Głos dyskusji – Henryk Plis: w turystyce niezwykle ważne jest opowiadanie historii, tradycja: *opowiadanie historii, dobrzy przewodnicy, oznakowania, tabliczki, atrakcje przyrodnicze przyciągają nowych ludzi*

Ad 4. Wyniki warsztatów - zasoby i bariery rozwoju.

Zasoby:

1. Jeziora (Drużno, Jeziorak, Suskie) – 13 odpowiedzi
2. Kompleksy leśne, łowiska, rezerваты, pomniki przyrody, przyroda – 13 odpowiedzi
3. Kanał Elbląski – 5 odpowiedzi
4. Czyste powietrze – 3 odpowiedzi
5. Czyste Jeziora – 2 odpowiedzi
6. Siedliska rzadkich ptaków – 2 odpowiedzi
7. Różnorodność ukształtowania terenu – 2 odpowiedzi
8. Dobry stan gleb
9. Słabe uprzemysłowienie
10. Ciekawa historia
11. Żuławy jako dziedzictwo przyrodniczo-kulturowe
12. Gospodarstwa agroturystyczne
13. Wysoczyzna Elbląska.

Bariery:

1. Mentalność, brak świadomości znaczenia zasobów przyrody, kultury – 8 odpowiedzi
2. Brak kanalizacji – 4 odpowiedzi
3. Zanieczyszczenie wód – 4 odpowiedzi
4. Słabe gleby – 3 odpowiedzi
5. Brak środków finansowych – 2 odpowiedzi
6. Odpady, dzikie wysypiska, wywozy nieczystości – 2 odpowiedzi
7. Hierarchia priorytetów rozwojowych – gąszcz przepisów ochrony środowiska – 2 odpowiedzi
8. Nawożenie wokół wód – 2 odpowiedzi
9. Zły stan techniczny Kanału Elbląskiego
10. Zaniebane parki
11. Brak informacji o ochronie środowiska
12. Brak ścieżek rowerowych
13. Ograniczenia w rozwoju inwestycji
14. Brak surowców mineralnych
15. Duże bezrobocie
16. Brak promocji walorów.

Maria Gawryluk – przedstawiła – „*Dziedzictwo kulturowe obszaru opracowania*”.

Motto wykładu: „*Pokaż mi krajobraz w którym żyjesz, a powiem Ci kim jesteś*”

1. Nie niszczy zabytków, bo jeśli nie mamy kultury, zabytków, tradycji to jesteśmy nikim.
2. Wpis do Rejestru Zabytków dokonywany jest decyzją Komisji Ministerstwa Kultury.

Uwarunkowania prawne ochrony zabytków:

- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. Nr 162 z 2003r., poz. 1568) wraz z rozporządzeniami;
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80 z 2003r., poz. 717);
- Ustawa Prawo budowlane (tj. Dz.U. Nr 207 z 2003r., poz. 2016 z późn. zm.);
- Ustawa o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 99 z 2002r., poz. 1079);
- Ustawa o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. Nr 115 z 1997r., poz. 741 z późn. zm.);
- Ustawa Kodeks postępowania administracyjnego (tj. Dz.U. Nr 98 z 2000r., poz. 1071 z późn. zm.);
- Ustawa o służbie cywilnej (Dz.U. Nr 49 z 1999r., poz.483);
- Ustawa o administracji rządowej w województwie (Dz.U. Nr 80 z 2001r., poz. 872).

Ochrona zabytków, to zespół zadań sprawowanych przez organy administracji publicznej. Do ochrony zabytków na obszarze województwa warmińsko-mazurskiego jest powołany Wojewódzki Konserwator Zabytków w Olsztynie kierujący Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków z Delegaturami w Elku i Elblągu. Pomocą merytoryczną służy Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Olsztynie.

Opieka nad zabytkami, to zespół zadań sprawowanych przez właściciela lub użytkownika.

Ewidencja (spis adresowy, zajęcia, metryczka). Wszystko, co powstało przed 1945r. zawiera karty ewidencyjne założone dla wszystkich obiektów. Ponieważ ustawa nakłada prowadzenie **ewidencji zabytków**, więc przekazywane są samorządom dokumenty – kserokopie w wersji elektronicznej lub papierowej.

Ewidencja zabytków w liczbach:

* POWIAT ELBLĄSKI

Gmina	Rejestr	Ewidencja zabytków architektury i techniki
ELBLĄG	21	143
RYCHLIKI	31	116
GRONOWO ELBLĄSKIE	17	80
MARKUSY	18	112

* POWIAT OSTRÓDZKI

Gmina/miasto	Rejestr	Ewidencja zabytków architektury i techniki
MAŁDYTY	54	68
MIŁOMŁYN	30	53

* POWIAT IŁAWSKI

Gmina/miasto	Rejestr	Ewidencja zabytków architektury i techniki
IŁAWA	19	39
KISIELICE	16	24
SUSZ	16	128
ZALEWO	35	36

Proces wpisywania do rejestru zabytków obiektów z obszaru województwa warmińsko-mazurskiego nie został zakończony; rocznie wpisuje się kilkadziesiąt obiektów i zespołów. Skreślenia z ewidencji zabytków dokonuje Generalny Konserwator Zabytków.

Dziedzictwem kultury materialnej i niematerialnej są: zespoły architektury i techniki (zespół wraz z otoczeniem), zespoły przestrzenne, zespoły rezydencjonalne (zespoły zabudowy związane z zielenią komponowaną), organizmy miejskie – urbanistyczne, organizmy wiejskie – ruralistyczne, archeologia (archeologiczne zdjęcie Polski – metodą powierzchniową – ślady osadnictwa) nanoszone na dokumentację AZK techniczną o własnej formie, grodziska cyplowe (w Jeziorze), Janów (z TRUSO), Weklice (gdzie osada i cmentarzysko), lokowane w średniowieczu wsie (jako produkt turystyczny – magnes dla turystów).

Kongres Konserwatorów Polskich wskazał, że w „dobie państwa obywatelskiego” – odpowiedzialność za dbanie o zabytki spoczywa na całych społecznościach, a nie tylko instytucjach do tego powołanych (wspomagających). Ważny jest związek pojedynczego obiektu z „krajobrazem kulturowym” i to on jest chroniony, a nie poszczególne obiekty.

Przykłady dziedzictwa kulturowego:

Powiat Elbląski: Śliwice – spichlerz, Topolno Wielkie – dwór, Wysoka – pałac, Janów Pomorski – pałac, Nowakowo – zajazd Dom Angielski, Gospoda „Drei Rosen” w Węglach, Wiatrak w Jegłowniku, Zagroda w Dzierzgonce.

Powiat Ostródzki: Miłomłyn – kościół, plan miasta, Dobrocin, Karnity, Sople.

Powiat Iławski: Szymbark, Kisielice – przed 1945 r. i współcześnie, Susz, Bałoszyce, Januszewo, Ogrodzieniec, Kamieniec.

Podsumowanie:

„Ratujmy to, co nam jeszcze pozostało, nawet jeżeli są to tylko ruiny. A także nie niszczy tego, co ruiną jeszcze nie jest.”

Dr inż. arch. Bogna Lipińska – wykład: „Dziedzictwo kulturowe w rozwoju lokalnym” zawierający następujące bloki zagadnień:

- I. Specyfikę regionalną i jej identyfikację
- II. Ochronę i kształtowanie architektury i krajobrazu obszarów wiejskich
- III. Propozycje sposobów zagospodarowania zasobów architektury i krajobrazu w rozwoju lokalnym.

Ad. I. Specyfika regionalna. Identyfikacja

Obszar posiadający wspólne cechy wizualne. Turyści kupują „oczami”, oceniają za pomocą oczu.

1. Cechy i właściwości:

- Rozplanowanie przestrzenne: kontekst otoczenia (kubatura, zieleń, budownictwo); krajobraz historyczny (z XI i XIII wieku), plany zakładania wsi; kształt przynależnego rozłogu; sposób zaplanowania siedliska (zagrody); systemy melioracyjne (Żuławy) są dobrem kultury i zabytkiem;
- materialne: architektura i budownictwo (dworki, dwory, budynki gospodarskie, młyny, wiatraki, detal architektoniczny zdobniczy);
- niematerialne: pałac w Krokowej zarabia na filmowcach;
- wizualno – krajobrazowe: zieleń przydomowa zagród, cmentarze choleryczne, ewangelickie; cztery pory roku w krajobrazie,

Cechy przestrzeni znacząco wpływają na specyfikę regionalną, jej indywidualność oraz różnorodność i swoistość krajobrazową. Tradycja miejsca, „genius loci”.

2. Walory. Walory cech przestrzeni – rodzaj, skala wartości, zasady wzajemnego oddziaływania i wspomagania.

3. Zagrożenia. Istniejące i prognozowane zagrożenia specyfiki regionalnej. Stosowanie obcych wzorców, pseudo-nowoczesna unifikacja, stan techniczny w konflikcie z wartością tradycji, przeskalowywanie obiektów, obce wzorce w architekturze.

4. Archeologia krajobrazu – poznanie przyczyn i skutków stanu krajobrazu. Prezentacja kartograficzna zmian w krajobrazie w ujęciu dynamicznym, krajobraz jako dobro nieodnawialne, kultura gospodarowania przestrzenią w ujęciu historycznym.

5. Diagnoza stanu specyfiki regionalnej – podsumowanie. Jesteśmy uczestnikami gry o krajobraz. Następuje zawłaszczanie krajobrazu, nie ma kultury użytkowania przestrzeni. Z drugiej strony następuje odkrywanie krajobrazu, wieś staje się alternatywą dla miasta. Stosujemy trójochronę, bo krajobraz i dziedzictwo kulturowe jest dobrem nieodnawialnym.

Ad. II. Ochrona i kształtowanie architektury i krajobrazu obszarów wiejskich.

1. Życie w pięknym krajobrazie (cele ochrony i kształtowania). Tendencje przekształceń krajobrazów obszarów wiejskich na tle zmian w gospodarce rolnej. Czy rolnictwo może zostać „strażnikiem” krajobrazu? Współpraca z ochroną przyrody.

2. „Gołębie” i „jastrzębie” uczestnikami gry o krajobraz (narzędzia ochrony i kształtowania). Skuteczność i interpretacja istniejących narzędzi i uregulowań prawnych. „Kradzież” krajobrazu i nieodwracalność jej skutków.

3. **Właściciele krajobrazu** (partycypacja społeczna). Prawo do decydowania o krajobrazie. Partycypacja społeczna. Edukacja społeczna. Negocjacje.

Ad. III. Propozycje sposobów zagospodarowania zasobów architektury i krajobrazu w rozwoju lokalnym.

1. **Walor unikatowości i typowości.** Wykorzystanie prezentacji i porównań rodzimej specyfiki regionalnej na tle innych regionów, kraju, Europy. Konieczność i przydatność lokalnego patriotyzmu. Mała ojczyzna to odrębność, zbiór małych ojczyzn to różnorodność kraju, powtarzalność, to jest tło, a unikatowość może być lokomotywą rozwoju.

2. **Rewitalizacja** – co to oznacza? Omówienie treści działań rewitalizacyjnych – ożywienie, zmiana funkcji, wykorzystanie formy dla „nowego życia”. Rewitalizacja, czyli ożywienie to nowa treść w starej formie, inaczej przywracanie życia w przestrzeni, ożywianie poprzez organizowanie czasu, ruiny też mogą dodać blasku nowym formom.

3. **Agroturystyka na manowcach.** Omówienie przykładów karykaturalnego pojmowania wizerunku zagrody agroturystycznej i prezentacja dobrych przykładów. Szlak Mennonitów, Szlak Cystersów, Szlak zamków krzyżackich, osad celtyckich, wędrówki śladami przodków. Ze sposobu produkcji też można zrobić produkt turystyczny. Zbudować zainteresowanie turystów produktami na trasie.

4. **Turystyka specjalistyczna.** Postępująca popularność nowego podejścia do funkcji rekreacyjnej i turystycznej. Atrakcyjność oferty turystyki „historycznej”. Inne propozycje: turystyka pejzażowa, zajęć wiejskich, kulinarna, ekologiczna, edukacyjna.

5. **Ekonomiczna wartość krajobrazu.** Omówienie wybranych metod wyceny ekonomicznej krajobrazu.

6. **Przykłady współczesnego podejścia do wykorzystania dziedzictwa kulturowego w rozwoju regionalnym.** Omówienie przykładów: Kanał Elbląski, Szlak Cystersów, Szlak Mennonitów, Szlak Gotów, Szlak Zamków Krzyżackich, „Kraina w kratę”, Dwory i Pałace; działalność Towarzystwa Rekonstrukcji Historycznych, itp.

Dyskusja:

Krzysztof Murawiec: Jaką kulturę i tradycję promować na tym terenie?

Odp.: Nie niszczyć starej formy. To co będzie się działo na danym terenie promuje region, wszystko jedno czy są to obyczaje, zwyczaje, przenoszenie wzorców materialnych, parcelowanie majątków po 1918 roku – poniatówki, czyli tzw. nakładka kulturowa. Nie niszczy tego, co jest. Nie rozbierajmy tego co zastaliśmy. Repatrianci nie czują klimatu, wracają do siebie i ważne jest to, co im w duszy gra i to należy promować.

Dr Janusz Majewski – wykład: „Turystyka na obszarach wiejskich i produkty turystyczne”

- I. Wprowadzenie do problematyki produktu turystycznego
- II. Etapy tworzenia produktu turystycznego
- III. Studium przypadku – nowe produkty turystyki wiejskiej – program LEADER

„Kreowanie wizerunku turystycznego obszaru” to kurs agroturystyki Akademii Kletta sp. z o.o., kurs na odległość, trwa 1,5 roku.

Motto przewodnie wykładu: „Kto szeroko obejmuje, ten słabo ściska”

Produkt turystyczny to nie może być „randka w ciemno”, a układanie „klocków” w sposób nie przypadkowy. Jeśli to ma zaowocować na rynku, to musi być celowe i przemyślane, wybrane, wyselekcjonowane rzeczy. Problem z przełożeniem na rynek, nie zawsze mamy rynkowe wyczucie. Ktoś sprzedaje ciszę i to jest wtedy „ogniskowa” produktu turystycznego. Musi nastąpić zderzenie produktu firmy i producenta.

Produkt terytorialny to strasznie skomplikowana sprawa, bo powinny dogadać się samorządy, sektor prywatny i NGO, to problem badania rynku (budowa produktu), wykorzystanie badań innych podmiotów (które już ktoś zrobił), działanie na zasadzie wyczucia, albo prowadzenie własnych badań. W folderach skoncentrować się na 1-2 rzeczach (nie na wszystkim, bo wszystkiego nie da się poznać). Wybrać produkt, którego nikt nie ma, np. szlakiem przepompowni, rzeczpospolita ptasia, drezyną przez historię, błękitna wstęga suwalszczyzny – przewóz różnymi środkami lokomocji i to jest świetnie zorganizowane.

Rozwój produktu: co turysta będzie zwiedzał? co będzie robił? co kupi? co będzie jadł?

Co zrobić, żeby wydłużyć sezon turystyczny? - podglądać innych, wykorzystywać badania obce, umieszczać informację tam, gdzie najwięcej gości czyta stronę.

Analiza konkurencji: kto jest naszym konkurentem, jak dociera do klienta, jak sprzedawany jest produkt, gdzie sprzedawany, podpatrywać konkurencję, korzystać z formularzy informacyjnych, nie lekceważyć studentów, co analizować po zakończeniu sezonu, dokumentację fotograficzną, wycinki prasowe.

Podsumowanie:

W Polsce mamy do sprzedania bardziej przyrodę, potem kulturę. Wybrać produkt o wyraźnym wizerunku (kreowanym i postrzeganym), mieć pomysł na ten produkt, jak nas widzą, tak nas kupią. Rozpoznać kanały sprzedaży, powody wypoczynku na wsi, zaistnieć w świadomości, tworzyć wizerunek, być oryginalnym, nie próbować zadowalać wszystkich, ustalić, co i jak promujemy, zaistnieć w informacji turystycznej.

Mgr inż. Gabriela Effenberg – prezentacja raportu o przedsiębiorczości pn.: „Przedsiębiorczość na obszarze gmin objętych projektem”.

- I. Definicja przedsiębiorczości na obszarze gmin objętych projektem
- II. Bezrobocie na obszarze gmin objętych projektem
- III. Rynek pracy
- IV. Infrastruktura techniczna
- V. Dochody i wydatki budżetów gmin
- VI. Turystyka.

Ad. I. Przedsiębiorczość to zespół cech i zachowań właściwy przede wszystkim przedsiębiorcom. W teorii ekonomii przedsiębiorczość jest swoistą formą pracy, bądź czwartym czynnikiem produkcji (prócz pracy, ziemi i kapitału). Główne cechy przedsiębiorczości to: umiejętność dostrzegania potrzeb i doskonalenia pomysłów oraz gotowość do podejmowania ryzyka.

Na terenie obszaru opracowania społeczeństwo wykazuje dużo niższy wskaźnik przedsiębiorczości (52,2‰), niż w województwie (77,3‰) i kraju (93,8‰). Najwyższy wskaźnik przedsiębiorczości występuje w Gminach: Gronowo Elbląskie i Miłomłyn. Słabo aktywne gospodarczo są Gminy: Rychliki i Markusy.

Spada dynamika liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON na obszarze opracowania (dyn. 2004/1997=135,5%; dyn. 2004/2000=111,5%).

Największą liczbę zarejestrowanych podmiotów wykazano w 2003 roku.

Najwięcej podmiotów gospodarczych w 2004 roku (osób fizycznych) jest zarejestrowanych w Mieście i Gminie Susz (517).

Spada liczba pomiotów gospodarczych w sekcjach: rolnictwo, przetwórstwo przemysłowe, hotele i restauracje.

Ad II. Bezrobocie – największa liczba bezrobotnych występuje w Gminie i Mieście Susz i Gminie wiejskiej Iława. Jedynie w Gminie Markusy dynamika liczby bezrobotnych 2004/2003 wykazała wzrost (100,6%).

Najwięcej bezrobotnych na 1000 mieszkańców występuje w Gminie Rychliki (187,5‰).

Ad. III. Największy przyrost **liczby pracujących** wystąpił w Gminie Elbląg (dyn. 2004/2003 = 138,2%) oraz Gminie i Mieście Susz (dyn. 2004/2003 = 133,2%); najmniejszy w Mieście i Gminie Kisielice (dyn. 2004/2003 = 83,7%).

Ad. IV. Największy udział ludności **korzystającej z wodociągu** jest w gminie Gronowo Elbląskie (94,2%) i Markusy (92,7%). Największy przyrost nastąpił w Mieście i Gminie Miłomłyn (dyn. 2004/2003 = 104,7%).

Największy udział **korzystających z kanalizacji** występuje w Gminie i Mieście Susz (49,8%) oraz Mieście i Gminie Miłomłyn (39,9%). Największy przyrost wystąpił w gminie wiejskiej Rychliki (132,8%) i Iława (106,9%).

Ad. V. Najwyższe **dochody budżetu j.s.t.** w przeliczeniu na 1 mieszkańca wykazuje gmina wiejska Elbląg (1.707,3 zł), średnia dla powiatów i miast na prawach powiatu - 1.122,5 zł.

Najwyższe wydatki budżetu j.s.t. w 2003 roku wystąpiły w Gminie Markusy – 1.709,1 zł

Najwyższy średni poziom wydatków z lat 2002 i 2003 wyniósł w Gminie Małdyty - 433,5 zł

Ad.VI. Najwięcej **miejsc noclegowych** występuje na terenie gminy Iława (315), najwięcej korzystających z noclegów było w Mieście i Gminie Miłomłyn (8.471), najwięcej noclegów udzielono w Gminie Iława (25.891), stopień wykorzystania miejsc noclegowych jest najwyższy w Gminie Iława (40,4%).

Mgr inż. Stanisława Pańczuk – prezentacja raportu o kapitale społecznym „Potencjał społeczny obszaru gmin objętych projektem”.

1. Ogólna charakterystyka obszaru
2. Demografia i procesy społeczne
 - a. Stan i struktura ludności
 - i. Liczna ludności
 - ii. Wskaźnik urbanizacji
 - iii. Gęstość zaludnienia
 - iv. Wskaźnik feminizacji
 - v. Struktura wieku ekonomicznego ludności
 - b. Ruch naturalny ludności
 - i. Przyrost naturalny
 - ii. Wskaźnik dynamiki demograficznej
 - iii. Saldo i wskaźnik migracji
 - c. Wyształcenie ludności
 - d. Prognoza ludności
 - e. Zjawiska pozytywne i negatywne
3. Infrastruktura społeczna
 - a. Edukacja
 - b. Kultura sport i rekreacja
 - c. Ochrona i promocja zdrowia
 - d. Mieszkalnictwo
4. Aktywność społeczna
 - a. Samorząd terytorialny
 - b. Aktywność inwestycyjna gmin
 - c. Aktywność organizacji pozarządowych

Mgr inż. Stanisława Pańczuk – podsumowanie debaty.

- 1. Inaczej prowadzić debatę: dłużej, ale mniej wykładów, więcej ćwiczeń i praktycznych przykładów z obszaru opracowania.*
- 2. Podkreślać, co dla nas jest wyróżnikiem w przyrodzie, mniej miejsca poświęcać przyczynom powstawania dzisiejszego krajobrazu, a więcej na unikalność przyrody, perełki przyrodnicze.*
- 3. Warto zapamiętać hasło „Ziemi nie odziedziczyliśmy od naszych przodków, my ją pożyczyciśmy od naszych dzieci”. Odróżniać czynniki wzrostu gospodarczego od czynników zrównoważonego rozwoju. Zwracać uwagę na moralny obowiązek dbałości o przyrodę i środowisko oraz bogate dziedzictwo kulturowe.*
- 4. Ocalić to, co pozostało z bogatego dziedzictwa kulturowego tych ziem.*
- 5. Poznać bliżej dziedzictwo kulturowe i historię obszaru Kanału Elbląskiego. Nauczyć się dostrzegać detale, które niejednokrotnie decydują o unikatowości.*
- 6. Zmodernizować nasze zapisy na stronie www.kanalelblaski.pl w kontekście wykładu o promocji produktu turystycznego.*
- 7. Warto zastanowić się, co będzie naszym sztandarowym produktem terytorium, może „statkiem po trawie”?*
- 8. Największym potencjałem rozwojowym obszaru jest przyroda, to mamy na sprzedaż, więc szanujmy nasz skarb.*
- 9. Co robić, aby być aktywnym, przedsiębiorczym i wznosić się na wyższy poziom rozwoju?*
- 10. W zastraszającym tempie ubywa ludności z obszaru opracowania i jest to głównie wynik migracji. W ciągu ostatniego roku z obszaru 10 gmin ubyło prawie 800 osób.*
- 11. Naszym atutem jest bardzo aktywna grupa LEADERa, wie po co przyszła do projektu. Wzrasta poziom motywacji w grupie i równocześnie odpowiedzialność za aktywność grupy. Naszym obowiązkiem jest dbać o to, aby projekt zakończył się sukcesem, czyli udało się zarejestrować LGD i wybrać takiego lidera, który pozyska środki na zadania inwestycyjne obszaru. Wypracować ambitną strategię, z co najmniej 50 projektami rozwoju obszarów wiejskich i 10 planami odnowy wsi. Naszym zadaniem jest opracowanie bardzo dobrego projektu do schematu II LEADERa, który zakończy się konkretnymi, w tym opracowaniem produktów turystycznych, opracowaniem dokumentacji techniczno-ekonomicznych projektów inwestycyjnych.*

WYNIKI ANKIETY
skierowanej do uczestników debaty strategicznej
w projekcie
„Łączy nas Kanał Elbląski – partnerstwo sposobem aktywizowania
mieszkańców”
- ocena merytoryczna debaty strategicznej

Termin i miejsce spotkania:

8-9 grudnia 2005 roku,

Hotel Park w Ostródzie, ul. 3-go Maja 1.

- 1. Ocena atrakcyjności debaty** – 40 odpowiedzi **wynik – 4,4, w tym:**
17 z oceną bardzo dobrą;
21 z oceną dobrą
2 z dostateczną
- 2. Ocena zdobytej wiedzy** – 40 odpowiedzi **wynik – 4,1, w tym:**
10 z oceną bardzo dobrą;
24 z oceną dobrą
6 z dostateczną
- 3. Ocena nabytych umiejętności** – 38 odpowiedzi **wynik – 4,1, w tym:**
12 z oceną bardzo dobrą;
19 z oceną dobrą
6 z oceną dostateczną
1 z oceną niedostateczną
- 4. Ocena jakości materiałów szkoleniowych** – 40 odpowiedzi **wynik – 4,6, w tym:**
24 z oceną bardzo dobrą;
15 z oceną dobrą
1 z oceną dostateczną
- 5. Ocena oczekiwań** – 40 odpowiedzi **wynik – 4,3, w tym:**
17 z oceną bardzo dobrą;
19 z oceną dobrą
4 z oceną dostateczną
- 6. Ocena użyteczności** – 65 odpowiedzi, w tym:
33 agroturystyka na obszarach wiejskich
8 dziedzictwo przyrodnicze w rozwoju lokalnym
8 przedsiębiorczość
7 dziedzictwo kulturowe w rozwoju lokalnym
6 potencjał przewodniczy obszaru planowania
3 tradycje, dziedzictwo kulturowe obszaru opracowania
- 7. Ocena nieużyteczności** – 28 odpowiedzi, w tym:
12 potencjał przewodniczy obszaru planowania
5 potencjał gospodarczy
5 nie było
3 dziedzictwo kulturowe obszaru opracowania
1 złe przykłady
1 dziedzictwo kulturowe w rozwoju lokalnym
1 potencjał społeczny
- 8. Propozycje zmian** – 16 odpowiedzi, w tym 13 z propozycjami zmian:

10 wykłady + ćwiczenia, warsztaty i wykłady, mniej wykładów, więcej warsztatów w małych grupach, same wykłady bardzo męczą, program szkolenia warsztatowo - teoretyczny
4 brak propozycji zmian
1 przedsiębiorczość w promowaniu własnej miejscowości
I specjalnie nie mam. Temat, który uznałam za mało użyteczny wynika z przedstawienia go przez osobę o słabej dykcji głosu

9. Inne uwagi – 10 odpowiedzi, w tym:

Bardzo słabo potencjał przyrodniczy

Nikt nie przebić się przez %

Za mało dyskusji i ćwiczeń oraz bezpośrednich odniesień do tematu „Łączy nas Kanał Elbląski”,

Spotkanie uważam za bardzo potrzebne, jako instruktaż do działania i wyczułający walory

występujące w terenie czy środowisku

Bez uwag, same pozytywne

Przykłady dobrych stron zakładania gospodarstw agroturystycznych

Generalnie dobrzy wykładowcy, ale za mało czasu poświęconego ćwiczeniom i konkretnym

odniesieniom poruszanych na wykładach problemów do tematu seminarium „Łączy nas Kanał Elbląski”

Ciepła serdeczna atmosfera, fachowość osób przygotowujących szkolenie

- ocena organizacyjnej strony warsztatów

1. Ocena strony organizacyjnej debaty – 38 odpowiedzi wynik – 4,5, w tym:

23 z oceną bardzo dobrą;

15 z oceną dobrą

2 z dostateczną

2. Ocena miejsca debaty – 39 odpowiedzi wynik – 4,3, w tym:

19 z oceną bardzo dobrą

14 z oceną dobrą

6 z dostateczną

3. Ocena warunków noclegu – 35 odpowiedzi wynik – 4,7, w tym:

23 z oceną bardzo dobrą

9 z oceną dobrą

1 z dostateczną

2 nie nocowałam

4. Ocena warunków żywienia – 38 odpowiedzi wynik – 4,1, w tym:

17 z oceną bardzo dobrą

14 z oceną dobrą

5 z oceną dostateczną

4 z oceną niedostateczną

5. Inne uwagi i wnioski - opisowo:

☛ Nie wnoszę uwag co do organizowanych spotkań

☛ Uważam, że cała grupa szkoleniowa powinna wspólnie być w jednym miejscu noclegu, ponieważ po kolacji powstają nowe pomysły współpracy

☛ Słabe nagłośnienie, zbyt dużo wykładów w stosunku do ćwiczeń

☛ Super, oby tak dalej,

☛ Debata powinna być przeplatana warsztatami

☛ Monotonia zajęć, wykłady, wykłady, wykłady...

Spisala: Stanisława Pańczuk na podstawie notatek własnych, materiałów szkoleniowych i warsztatowych, zebranych ankiet.

Elbląg – Ostróda – Iława, 23 grudnia 2005 roku.